

dan kunnen we wel een beetje kritiek van elkander verdragen.

— In het profijt onzer Kerken?

Indien wij een bericht in enkele bladen goed begrepen hebben, zouden Dr W. A. van Es en met hem de kerkeraad van Leeuwarden — zoo ongeveer stond het er — van voornemens zijn om op de Generale Synode van Arnhem in 1930 een bezwaar in te dienen tegen de kerkrechtelijke zijde van de procedure-Geelkerken.

Wij vragen: zou dit waar zijn?

En zoo ja: mag dit in het profijt onzer kerken geacht?

Wij voor ons meenen dit laatste ontkennend te moeten beantwoorden.

Dr van Es heeft op de Synode van Assen volop gelegenheid gehad zijn bezwaren uiteen te zetten.

Daarna heeft hij als deputaat in de zaak-Ds Vermaat en de zaak-Dr van Leeuwen a fair play gekregen om zijn kerkrechtelijke opvattingen in toepassing te brengen.

Verleden jaar heeft hij op de predikanten-conferentie zijn gevoelens uitvoerig kunnen uiteenzetten en verdedigen.

Kan het nu daarbij niet blijven?

Moet op den zoo kostbaren synodalen tijd der kerken opnieuw beslag worden gelegd, de Synode er waarschijnlijk langer om vergaderen en de Acta er dikker om worden?

Het valt niet aan te nemen, dat op dit punt eenstemmigheid zal worden verkregen.

De Synodes van Assen en Groningen hebben getoond, dat men elkander in het verschil van inzicht in de kerkrechtelijke procedure wil dragen.

Men kan eenheid in gedragslijn in deze wensche-lijk achten.

Ook wij staan er zoo voor.

Doch in de praktijk blijkt, dat verschillende wegen worden gevolgd.

Ook de zaak-Ds Jaspers toont dit.

Wij voor ons hebben er ons over verwonderd, dat de classis-Arnhem niet aanstonds, toen Ds Jaspers zich bekend maakte als schrijver van de beaamde brochure, hem op grond van het onder- tekeningsformulier heeft uitgenoodigd om zijn ge-voelens uiteen te zetten.

Tenzij er gegevens zijn, die alleen ten dienste van bedoelde classis stonden, zouden wij voor ons dit den juisten weg hebben gevonden.

Toch dachten wij er niet aan om wat de classis deed af te keuren.

Kerkrechtelijk moet nu eenmaal in deze zekere speling worden toegestaan.

Maar waarom zou de kerkeraad van Leeuwarden daarmee ook geen genoegen kunnen nemen?

Zou hij werkelijk van oordeel zijn na alles wat over deze kwestie gesproken is nog zulke nieuwe gezichtspunten te kunnen openen, dat hij onze kerken unaniem tot zijn zienswijze zou kunnen overhalen?

Wij kunnen het niet helpen, maar wij gelooven, dat het hier een zaak geldt, die vrijwel is dood-gepraat.

En nu hebben wij alle bewondering voor stand- vastigheid en zelfs ook een weinig voor onver- zettelijkheid.

Maar zoodra deze geen geloofsbeginzelen raken en ook niet voor onze kerken van primair belang zijn, zagen wij ze liever in een andere richting aangewend.

Ook Dr van Es en allen, die op zijn standpunt staan, zullen gereedelijk toestemmen, dat, al ware de procedure naar hun opvatting verlopen, de einduitslag daardoor niet anders zou zijn geweest.

Een heropening van de procedure-Geelkerken wenschen zij natuurlijk niet.

Maar wat zin heeft dan een in te dienen be- zwaar?

Het liefst ware het ons, dat het krantenbericht werd tegengesproken en van Leeuwarden uit ge- meld werd: wij denken er niet aan om de Synode van Arnhem met iets dergelijks lastig te vallen.

En anders zouden wij dringend willen verzoeken: broeders, komt op uw voornemen terug.

Dat er door specialiteiten in het Gereformeerde Kerkrecht, waartoe wij ook gaarne Dr van Es rekenen, daarover wordt geschreven: uitnemend!

Maar gij als kerkeraad: beid uw tijd.

Als de geleerden het met elkander eens zijn geworden, zullen de vruchten van hun studie de kerken wel in den schoot vallen.

Op het oogenblik zou behandeling van deze materie niet in het profijt der kerken zijn.

— De geestelijke nalatenschap van wijlen Prof. Geesink.

In „De School met den Bijbel” toont de bekende onderwijzman H. J. van Wijlen zich ietwat ver- ontrist over de geestelijke nalatenschap van wijlen Prof. Geesink, voorzover die nog niet is uitgegeven, natuurlijk.

Hij schrijft:

„Wij hebben hem gekend, in zijn schoone dagen, toen zijn fijne glimlach — en hij heeft veel gegim- lacht — telkens als een lichtflits viel over zijn fraaie woorden en ons mee deed lachen.

„Zijn werken volgen hem. Althans — en ik be- doel nu zijn geschreven werken — een deel. Wat moet er met de rest, met al dat schoone ma- nuscript, dat daar verstrooid ligt in mappen en op planken in zijn studeerkeel?

„Mag ik eens op een analoog geval wijzen. Toen Oswald Külpe, de schrijver van „Grundriss der Psy- chologie” (1893), die hij als verouderd niet meer wilde bezien voor een nieuwe uitgave, stierf (om- streeks 1914), heeft een zijner oud-leerlingen Karl Bühler, Professor in de Philosophie aan de Techni- sche Hoogeschool te Dresden, de zware taak op zich genomen, de manuscripten van Külpe, bijgewerkt als dezen waren, voor de pers te bewerken, en voor- zoover dat doenlijk was en zij bijna geheel gereed lagen, uit te geven. Zoo is ontstaan het schoone werk Oswald Külpe, Vorlesungen über Psychologie (Hirzel, Leipzig 1920).

„Moet het werk van onzen door velen hoog ver- eerden leermeester door de meten worden verleid? Of voelt iemand zich geroepen ze te redden?”

Het doet ons genoeg den heer Van Wijlen te kunnen geruststellen.

Vóór hij aan zijn bezorgdheid nitging gaf, werd er reeds aan de redding, waarvan hij spreekt, gedacht.

En bij denken bleef het niet.

Over het „hoe” mogen wij nog geen nadere mededeeling doen.

Maar „dat” de publicatie van het onuitgegeven werk van prof. Geesink een voorwerp van actieve zorg uitmaakt, kan ik hem verzekeren.

Hiermee zullen de heer Van Wijlen en anderen, die zijn bezorgdheid deelden, zeker wel tevreden zijn?

HEPP.

LITERATUUR EN KUNST.

L. E. Anna Maria de Sandra.

Vele malen reeds zijn in deze rubriek aan de orde geweest de boeken van de Schrijfsters L. E. en Ignatia Lubeley, de gezusters Engelberts.

Telkens als een nieuw boek van een van beiden verscheen (nog onlangs naar aanleiding van Ignatia Lubeley's „In de Provincie”) hebben we ge- wezen op de geheel eigen plaats, die deze his- torische romans in onze moderne literatuur in- nemen: geheel eigen om hun inhoud, die altijd berust op brieven en documenten, om hun vorm, die de fijnheid heeft van oude gobelins, om hun sfeer, die immer precies past bij de menschen en hun omgeving.

Als we dan in dit artikel weer te behandelen hebben een uitgave van dit genre, mogen we een inleidende beschouwing overbodig achten en kun- nen we aanstonds overgaan tot de bespreking van het boek zelf. Ditmaal is het van de hand van L. E., die het, naar de hoofdfiguur, den titel gaf „Anna Maria de Sandra”.

De tijd, waarheen deze biografie ons leidt, is die van het einde der 17e en het begin der 18e eeuw, de tijd, dat zich het eerste verval gaat ver- toonen in het regime der zelfgenoegzame regenten. Ze zijn er nog wel, de echte vertegenwoordigers van die alvermogenende koopman-koningen, maar het onaanstaarbare van hun gezag is weg, bij de gere- geerde burgerij maar ook bij de in strikte gehoor- zaamheid klein gehouden kinderen.

Vroeger, in den „echten” tijd, werd alles voor en over deze laatste beslist, het geringste en het belangrijkste. Het kleed dat moest worden gedragen en het zangstuk dat bij gelegenheid van visite zou worden gezongen — en de jongeman of jongevrouw, die de trouwbelofte van dochter of zoon zou ontvangen, ze werden door de ouders gekozen. En dit geschiedde, wat het laatste genoemde betref- fende, volgens een heel stelsel van politieke en financiële berekeningen, waarvan de „sachtofers” niets wisten, ook niets behoorden te weten. „Teenige wat ze te doen hadden was: gehoorzamen.

Die verhouding nu begint in den tijd, waarover dit boek handelt, tot het verleden te behooren. De kinderen worden „opstandig”; ze gaan gehoor geven aan de stem van het eigen hart en durven denken aan rechten, ja zelfs, ze wagen het den wil der gezaghebbers openlijk te weerstaan. Daar is moed toe nodig, fierheid, zelfvertrouwen, en het leven van een, die dezen zelfgekozen weg gaat met op- offering van alle voorrechten van patriciërskind,

is moeilijk en zwaar, is een lijden, waarvan de geëmancipeerde mensch van dezen tijd geen be- grip heeft.

Dat nu is het, wat in dit verhaal geteekend wordt, met de fijnheid, die voor het werk van deze Schrijf- ster karakteristiek is, maar ook met het diep-in- dringende van zuiver analytisch vermogen.

Anna Maria de Sandra is de dochter van den rijken, machtigen ritmeester Hendrick de Sandra, van origine koopman, maar hooger-op gekomen door zijn huwelijk met de dochter van Johan Fran- coys Tortarolis, den door woekerwinst vermogend geworden Italiaan. Met het geld van Mevrouw de Sandra is ook de eerbucht in de familie gekomen. De kinderen, twee dochters en een zoon, zullen rijke huwelijken moeten doen en het fortuin, de naam en de macht van den grootgeworden de Sandra zijn waarborgen, dat dit zal gelukken.

Daarom kan er ook niets komen van een huwe- lijk van Anna Maria, de oudste dochter, met den jongen man, voor wien ze genegenheid schijnt te gevoelen, Sybrand van Jorritsma, komt bij de compagnie van haar vader. Hij is wel een zoon van goeden, Frieschen huize, maar arm en in geen geval een door de ouders begeerde partij. Ze zorgen dan ook, dat aan de geregelde ontmoet- tingen der jongelieden een einde komt, door het familie-huis ter Meer te Maarssen te betrekken. Maar Anna Marie, die een sterke wil en een sterke liefde heeft, laat zich niet afschrikken. Ze ont- moet Sybrand geregeld te Amsterdam, waar zij bij een tante logeert, en woel hem te bewegen, samen met haar naar Friesland te trekken, om zoo de ouders tot toestemming in een huwelijk te dwingen.

Begrijpelijker wijs veroorzaakt deze gerucht- makende daad heel wat consternatie. De Friesche familie, die door Sybrand van zijn komst ver- wittigd is, wil zich met deze aangelegenheid niet bemoeien en de ouders de Sandra zijn bitter ge- griefd. En voor de jongelieden, die verwacht had- den zich de begeerde vrijheid te veroveren, is de afloop van hun spontane daad een groote teleur- stelling. Zoo komt het, dat een schikking ten slofe voor alle partijen de beste oplossing is: de Sandra kent zijn dochter een (betrekkelijk ge- ring) jaargeld toe, met de uitdrukkelijke stipulatie, dat ze verder niets meer te wachten heeft, en dan wordt langs den gewonen, wettelijken weg het huwelijk voltrokken.

Kort na de geboorte van een zoontje wordt Sy- brand ziek. In een der donkere kamers van het groote huis kwijnt hij weg en nauwelijks een jaar na het huwelijk, wordt hij in de kerk te Maarssen begraven. Anna Maria, de jonge weduwe met haar niet geteld kind, blijft vereenzaamd achter. Spoedig echter sterft ook haar zoontje en dan is ze weer vrij. Het leven herneemt zijn rechten, haar jonge hart, nog niet tot rust gekomen, begeert de vrij- heid van het eigen bestaan en, als dan Isaac van der Tocht, aanzienlijk patriciërskind uit Gouda, haar hand komt vragen, is dat voor allen een uit- komst. Zij trouwt ten tweede male en trekt naar Den Haag.

Daar fleurde ze geheel op: dame van stand, ge- acht als de vrouw van een aanzienlijk man, die een goede carrière voor zich heeft, onafhankelijk van haar ouders, die van de eigenwillige dochter vervreemd zijn, en vooral, door haar man, „n-stil- len studiosus, niet beleumerd in haar onuitroe- baren levenslust.

Maar na enkele jaren sterft ook deze tweedu- echtgenoot, en andermaal blijft Anna Maria als weduwe achter. Ze blijft wonen in Den Haag, omdat ze niet weer zich stellen wil onder het strenge toezicht van haar ouders en weldra, als de eerste zware rouwtijd voorbij is, keert de lach terug in haar stralende oogen. Ze blijft wel de nagedachtenis van Isaac eeren, maar kan niet heel haar leven den weduwrouw om hem dragen. Het leven trekt weer en haar levenslust bloeit op. En in het najaar van 1677, ze is dan net 36 jaar, verlooft ze zich met Andries van Sasburgl, capi- tain bij het voetvolk. Veel fortuin heeft hij niet, zijn post staat wankel, gezien de vredevernegingen der Republiek; ze risqueert dus veel als ze de rustige en zekere positie van weduwe van der Tocht opgeeft en men waarschuwt haar. Maar zij heeft gekozen en trouwt.

Nauwelijks is dat derde huwelijk teel geworden, of Andries keert van het veldleger terug: de vrede is geteekend en hij is ontslagen. Dan begint een tijd van kommer, te zwaarder, omdat hij er heel luchtig onder is en vertrouwt, dat de rijke de Sandra zijn dochter niet in zorgen laten zal. Zelfs drijt hij door, dat ze naar Maarssen gaan wonen. Daar heeft zijn schoonvader bezittingen, daar kan hij allicht eenigen, geleenden, staat voeren en het is er prettig en gezond!

Zoo komt Anna Maria terug op de plaats, waar haar eerste jeugd begraven ligt. Het huis ter Meer, bij den inval der Franschen in 1672 geplunderd en verbrand, is een ruïne, alles is er somber en naargeestig. Maar ze vermaant zich: ze heeft zelf dit huwelijk gewild, zal nu zelf ook de conse- quenties dragen. Evenwel, die consequenties zijn zwaar. Haar laatste bezit, de kleine erfenis van Sybe, met den dood van het kindje aan haar ge- komen, is al niet veel meer waard en Andries doet alle moeite om het in handen te krijgen:

Andries, aangetast door de koorts, ligt vele maanden zwaar ziek en hulp is niet te krijgen — haar leven is ellendig geworden. En dan komt er nog bij, dat ze verzwakt, uitgeput, fysiek gebroken, als de winter daar is, een kleine verwachting, haar ouders, misnoegd over haar onberaden stap, zich geheel onttrekken en de speelschulden van Andries een voortdurende bedreiging zijn.

Leidend, gepijnigd door de gedachte, dat ze haar vrouwen Sybe vergeten heeft en haar eigen begeerte is gevolgd, geschokt door het doodsbereik van haar zuster, die, evenals zij in onmin met haar ouders over haar huwelijk, in kommervolle omstandigheden gestorven is, gaat ze de gebeurtenis tegemoet — die haar het leven kost. Met haar doeltier, dat slechts enkele uren heeft geleefd, wordt ze begraven onder de zerk, die Sybe Joritsma's naam draagt!

Zoo is Anna Maria de Sandra, „de opstandige“, de tragische geworden, een lijdensfiguur, wier eigenmachtige daden telkens door het leven op smartelijke wijze zijn achterhaald. En ofschoon ze met vasten wil alle teleurstellingen moedig trachtte te dragen, is ze, nog geen 34 jaar oud, door het leed gebroken! Ze had gemeend, haar geluk te mogen grijpen, waar het haar dreigde te ontgaan; ze had geloofd in haar recht te staan, haar recht op persoonlijke vrijheid en eigen levensbestemming, toen ze handelde naar de ingeving van haar hart. En door de diepe wegen der smart heen heeft ze moeten leeren, dat ze toch verkeerd had gedaan, dat het volgen van eigen wegen uitloopt op jammerlijk verlies.

Met groote soberheid wordt dit levensbeeld geteekend, maar juist daardoor is het boek van zoo diep indringende kracht. Het is een getuigenis der historie, dat als een waarschuwing wordt gesteld tegenover het drijven van dezen tijd. De moderne romanliteratuur is van een gebeuren, als hier wordt beschreven, vol, maar dan in een gloedvol pleiten voor het zelfbestemmingsrecht en een suggestieve verlokking om te grijpen daar, waar het geluk schijnt te liggen. Hier komt de historie, die over dit roekeloos drijven vormis strijkt en doet zien, wat het einde is van al den schoonen schijn.

Een sloede deelte richt de aandacht van den lezer nog eens op de ouders. Ook aan hun zijde was schuld: hun hoogheid, hun eeroezucht, het egoïstische van hun denken, had hen koel-verstandelijk gemaakt en blind voor de verlangens van hun kinderen. Maar ook zij hebben zwaar geboet: want hun beide dochters hebben zich losgemaakt van hun plannen en zijn van hen vervreemd, en hun

eenige zoon, de glorie, al de verwachting van den trotschen vader en de hoop der hoog-begeerende moeder, is een schuldenmaker geworden en jong gestorven. Eenzaam zijn de ouders achtergebleven, oud en beleugesteld en als de moeder van verdriet sterft, is Hendrik de Sandra alleen over, om de ruïne van zijn grootheid te zien.

Ook dit slotgedeelte is een getuigenis, andermaal een waarschuwing der historie en het is de waarde van dit boek, dat het de historie spreken laat in een quaestie, die tot de belangrijke vragen van dezen tijd behoort: de verhouding van ouders en kinderen.

C. T.

KERKELIJK LEVEN IN NED. INDIË.

Geen plaats voor de Kerk.

Ondanks het feit, dat er nu drie officiële Kerken in Ned.-Indië zijn: de Protestantse, de Roomsche, en de Gereformeerde Kerken, kan men toch nog niet zeggen, dat de Kerk een plaats gekregen heeft in de Indische maatschappij, nog minder in het leven van het volk.

Men houde hierbij nu wel in het oog, dat we het niet over de Zending en de groote Inlandsche bevolking, heidenen en Mohammedanen, hebben, al zou hiervan hetzelfde nog wel gezegd kunnen worden, doch dat het nu gaat over de Christen-bevolking van Indië, en dan nu name over de Europeanen. Onder hen heeft de Kerk eigenlijk geen plaats.

Officieel wel. Ambtenaren hebben met de Kerk te rekenen, en doen dat ook, zij het dikwijls tegen wil en dank met tegenzin in hun hart en nauw verholten spot. Maar zij moeten de Protestantse Kerk wordt beheerscht door den Staat, en de ambtenaren hebben zich daardoor telkens met de Kerk te bemoeien. Doch men gevoelt wel, dat we dat niet bedoelen, als we zeggen, dat de Kerk geen plaats in Indië vindt. Dan denken we aan een plaats in het hart en leven der menschen. En die heeft ze niet.

In ons vaderland mogen velen zich van de Kerk hebben afgekeerd, en het aantal onkerkelijken met het jaar toenemen, toch is de plaats der Kerk in Holland bij de kern van ons volk nog niet problematisch geworden. Gesturende mijn verlot heb ik er mij nog weer eens over verbaasd, hoe men tot in de kleinste dorpen toe overal kerken vindt, soms zelfs twee of drie op plaatsen met een duizendtal inwoners. In Indië ziet men geen kerktorens. Ge kunt uren en uren op weg zijn zonder een kerkgebouw te ontdekken. Ge kunt op hooge bergen klimmen, die uit-

zicht geven over gansche residenties zonder iets anders in het wijde landschap te zien dan de schoorsteenen van suikerfabrieken.

In Nederland is voor menig een het Kerknieuws het voornaamste uit het dagblad, dat het trouwat en het eeregelezen wordt. Men leeft mee met de beroepen en bedankjes, de drielallen en bevestigingen. Men slaat geen kerkelijk bericht over; en de neutrale pers zelfs wijkt kolommen aan theologische kwesties, tot het schrijven waarvan men afzonderlijke redacteurs en medewerkers heeft. Niets van dit alles vindt ge in Indië terug. De Kerk heeft geen belangstelling bij het groot publiek. Om heeft de Kerk nog niet zulk een belangrijk bestaan in leven in Indië, dat er veel van zou zijn te vermelden. Es voor theologische vragen, tenzij ze een sensationeel karakter krijgen, gevoelt de doorsnee-man heelemaal niets.

In Holland ziet men met vreugde den Zondag tegemoet, en de duizenden gaan getrouwd, gezinsgewijze, naar de Kerk. Het geheele leven heeft zijn Zondagsstempel, alles beheerscht door den tot tweemaal herhaalden kerkgang. Dan ontvangt men in het bijzonder roedseel voor het zieleleven, en velen moeten op de Zondagsdiensten de zinsche week teren. En hoe weinig bemerkt men dan in Indië van den Zondag. Och, dat gaat nog wel, als men in een Zendingcentrum zit, waar velen tegamen een Hollandsch kerkelijk leven kunnen leiden. Maar men vergeet niet, dat dit, waar men misschien het meest van hoort en weet, op heel Indië genomen, uitzondering is. In het algemeen weet men natuurlijk dat het Zondag is: is van kerkgang geen sprake, en zelfs van onderlinge godsdienstoefening niet; ja, we kunnen zelfs wel zeggen (als we nu niet speciaal aan de Gereformeerden in Indië denken): heel men het bijzondere van den Zondag niet en kent men den rijkdom van den kerkgang niet.

Het kerkelijk leven is Indië eigenlijk nog vreemd. Men kent het niet, heeft het nog nooit goed leeren kennen is al zijn heerlijkheid, en leert het op zijn beurt ook zijn kinderen weer niet kennen. De Kerk nog geen plaats gekregen in deze maatschappij en in het midden van deze bevolking.

Men weet in Indië eigenlijk alleen van godsdienst en godsdienstige zijn, waar men dan ook steeds over spreekt. Zoals men in Holland zegt: ik ben Hervormd of Katholisch, zoo hoort men in Indië veel meer: ik ben godsdienstig!

De groote groep der Indo-Europeanen moge goeddeels officieel behooren tot de Protestantse Kerk, het is deze Kerk zeker als een ernstige fout aan te rekenen, dat zij onder deze menschen niet meer en beter kerkelijk heeft gekweekt heeft. De Prot. Kerk, de Kerk van den Staat,

al deze dingen, de betekenis van het lijden, het doel der smart, niet naar diepste wezen heeft verstaan, ook dit alles werd voor hem middel tenaer tot zelfverwerkelijking van den kunstenaar in hem. De smart is hem niet alleen, de opperste aanloofing, waarvoor een mensch vatbaar is, maar tegelijk de grondvorm en toetssteen van alle groote kunst. Vroeger dreef hem enkel genot, ook tot zijn artistiek produceren (zoo kan hij zelfs nu nog zeggen: „Geen enkel oogenblik heb ik spijt dat ik gelukkig heb voor genot“). Nu zal dan de smart worden de groote motor van zijn kunst.

En dan vangt het Christus-hoofdstuk in dit werk aan. Hij begint dan te zeggen, dat de grondslag zelf van Christus' natuur dezelfde was als bij de natuur van den kunstenaar — één felle en vlammende verbeelding. Hij geeft Christus dan ook zijn plaats bij de dichters. „Daar blijft voor mij iets bijna ongelooftelijks in het denkbeeld van een jong Gallilaier van het land, die zich voorstelt dat hij op zijn eigen schouders een kruis dragen den last der geheele wereld, al wat reeds gedaan en geleden was, en alles wat nog gedaan en geleden moest worden... en die zich dat niet enkel voorstelt, maar het in werkelijkheid volvoert, zoodat nog op dit oogenblik al wie in aanraking komen met zijn persoonlijkheid, zelfs al buigen zij zich niet voor zijn altaar noch knielen voor zijn priester, met of min ervaren dat het terugstootende van hun ziele is weggenomen, en de schoonheid van hun smart is geopenbaard.“

Jezus' leven zelf noemt hij „het wonderbaarlijkste aller geschieden“. En niets ter wereld acht hij ook maar vergelijkbaar met het laatste bedrijf van Christus' lijden. „Het eenvoudige avondmaal met zijn gezellen, van wie een reeds voor een som gelds verkocht heeft: zijn zielsangst in den rustigen maanverlichtten hof, de valse vriend die hem nadert om hem te verraden met een kus; de vriend die nog in hem geloofde en op wien hij als op een rots geboopt had een huis van toevlucht voor den mensch te bouwen, die hem verloor op het oogenblik dat de haan kraaide naar den dageraad; zijn eigen volstrekte verlatenheid, zijn onderworpenheid, zijn berusting in alles; en daar tusschenoor zulke tooneelen als de hoogepriester der orthodoxie, die in zijn toorn zijn bloed verscheurt, en de ambtenaar der wereldlijke rechtspraak, die om water roept in de ijle hoop zich te reinigen van die vlek onschuldig bloed, die hem tot de schakelen figuur der geschiedenis maakt; de kroningsplechtigheid der smart, een der wonderbaarlijkste dingen in de kronieken der tijden; de kruisiging van den Gerechten voor de oogen van zijn moeder en van den discipel dien hij liefhad; de soldaten die het lot werpen om zijn kleederen; de vreeselijke dood waardoor hij der wereld haar eeuwige symbool schonk; en ten laatste zijn bijzetting in het graf van den rijken man, zijn lyk gewachteld in Egyptisch lijnwaad met kostbare specrijen en reukwerken als ware hij een koningszoon geweest.“

Toch aanzet hij niet het geheele leven van Christus

wordt door de predikante daalto levend keur over de J terwijl men de hoort gebruik trouwen hant niet bereikt. I waarin men z de begrafen is kerk buiten. Europeaan.

Veel meer t ontwikkelde van een klein gelie gebracht verhaald wor geschiedt met en beelden. I dan in de offi voel hij zich onverig, niet meerde Kerk ras-ochte Ho. En letten v land liurecht velen, die in kerkgang ver plaats meer godsdienstig de Kerk voel. En onder t ook allermin achten. Ze w leven, maar hand der Ke.

Hoe dit al heeft welke hopen we lat nu gaudo te een zeer gari Indisch-Eur onne Gerefor problemen er zonder meer

zoo geheel worden in h heid een i hem als aar Zine wonde der lente, e gelooven da zondanige w brengen aan deren of zij of dat als leven, met levens geheel haristochten deur hij les honger en i dat als zijn met hen, u scheen en l en het gehu de zoetheid.

Al verder opperste i dualist der een gewoon hem als alt en de sent van twee. A met hen, d de nederige had veel m harde hodoi hen door d die zachte paleizen. R ijkheid g smart“.

Moge voo duitende vr vallen, vo was om v vonden had vonden rove kunstenaars vormen wa schoone ko geen waard beeld gema den. Man v zed gelukt „Uit den soonlijkheid die mythe ijk genoeg, betekenis heid van come amh gedaan ha

Gaf Wild.

POPULAIR-WETENSCHAPPELIJKE SCHETSEN

Iets over het beeld van Jezus in de moderne literatuur

door

W. M. LE COINTRE.

XX.

Het Jezus-beeld, dat wij thans voor uw aandacht brengen willen, moge, in den egeren zin van het woord, niet „romantisch“ zijn, ik meen het toch het best nu zijn plaats te kunnen geven. Het is het zuiver-aesthetisch Jezus-beeld, dat tot dusver in ons overzicht niet voorkam, terwijl toch zeker een proeve daarvan ook niet ontbreken mag. Ik kies daartoe het beeld, dat de bekende, veel-besproken en -beschreven, Iersche dichter, toneel- en romanschrijver, Oscar Wilde heeft geteekend in zijn, in de gevangenis geschreven, „biecht“ (zoo ge wilt: „De Profundis“). Het is hier niet de plaats, breeder over zijn persoon te handelen, of van zijn werken te gewagen. Een bepaalde vermaardheid verkreeg deze man door zijn roman „The Picture of Dorian Gray“, het boek der Londense decadentie, dat, bij zijn verschijnen, in de kringen, waarin het speelde, een waar schandaal teweegbracht, het verderfelijke werk, zou het genoemd kunnen worden, van een moderne wijsbegeerte van het genot. Zijn perverse levenszin komt ook m. n. uit in zijn drama „Salome“, waarin het Bijbelsche gegeven verwerkt is van Herodias' dochter, dansend voor den koning om het hoofd van Johannes den Dooper.

In het jaar 1895 werd Wilde veroordeeld tot twee jaar tuchtnisstraf, wegens een zedenmisdrif. Aan het eind van zijn gevangenschap, toen het hem vergund was te schrijven, heeft hij, in den vorm van een brief aan zijn verafgoden vriend Lord Alfred Douglas, een poging tot rehabilitatie gewaagd in wat hij zelf genoemd heeft „Epistola in carcere et vinculis“, een brief in kerker en boeien. Eerst in 1905 is het uitgegeven onder den titel „De Profundis“. Onze dichter Boulens noemt hem, in zijn Inleiding tot dit werk, „de meest tragische kunstenaarsfiguur uit onzen tijd“, maar zegt tegelijkertijd, dat hij „zeker geen zuiver kunstenaar was“, „hij versmoet en verkwalte zich aan onwaardigen“.

Wij zouden dat alles nieraard nog heel anders zeggen, maar willen nu slechts aanhooren de late biecht van dit versnuten leven, daarop heeft zelfs een man als deze Wilde, na zijn verscheiden, recht.

Het groote en voorname, dat hij in de vreeselijke gevangenisjaren heeft geleerd, is allereerst de betekenis van de smart in het menschelijk leven, de allesbeheerschende plaats, die het lijden daarin heeft, behoort te hebben. Naast de ellende van het zoo-vernederende gevangenziften, zonder meer, kwam nog de tijding van den dood van zijn zielsbeminde moeder. („Wat ik toen leed en nog lijd, kan geen pen schrijven en geen geschrift verhalen.“) Terwijl kort daarop zijn beide kinderen hem langs gerschtelijken weg worden ontnomen: „Dat is“ (zoo zegt hij dan) „en zal altijd voor mij blijven een bron van oneindig leed, van verdriet zonder duur of grens“ Meen

schter niet, dat hij zien blijft op het leed, door anderen hem aangedaan: hij belijdt het!

„Ik moet mij bekennen, dat ik zelf mij te gronde richtte, en dat niemand groot of klein te gronde gericht kan worden dan door zijn eigen hand. Ik ben volkomen bereid het te bekennen. Ik tracht het te bekennen al denkt men op het oogenblik dat het niet zoo is. Deze meedoogenlooze aanklacht breng ik zonder mededogen tegen mijzelf in. Wat de wereld mij aandeed, moge verschrikkelijk zijn geweest, wat ik mijzelf aandeed, was verreweg verschrikkelijker.“ En als hij dan zijn leven overziet, waarin hem zooveel rijke gaven waren toevertrouwd, waarvan hij een zoo-buitengewoon slecht gebruik gemaakt heeft, belijdt hij het: „Wat de paradox voor mij was in de sfeer der gedachte, werd het perverse voor mij in de sfeer van den haristocht... Oververschillig werd mij het leven van een ander. Ik bevestigde mijn genotzucht waar het mij behaagde, en ging verder... Ik liet mij door genot beheerschen. Ik eindigde in afgrijselijke schande. Nu blijft er slechts één ding voor mij over, volstrekte deemoed!“

Hij heeft in de gevangenis tijden doorgemaakt van woeste wanhoop, van schrikkelijke en onmachtige woede, bitterheid, haat, tenslotte kon hij de gedachte niet dragen, dat zijn lijden zonder bedoeling zijn zou: „Nu vind ik ergens ver-weg in mijn natuur een verborgen ding dat mij zegt dat niets in de geheele wereld zonder bedoeling is, en lijden allermindst. Dat ding diep in mij begraven als een schat in den akker, is Deemoed. Het is het laatste wat in mij overgebleven is, en het beste: de ultieme ontdekking waartoe ik geraakt ben, het uitgangspunt voor een vernieuwde ontwikkeling.“

Hij leert het nu inzien: „de geheimenis des levens is liefde. Dat is het wat verscholen is achter alles“. Eens heeft hij, over deze dingen handeland, tegen iemand gezegd: „dat er genoeg lijden was in een nauwe Londense steeg om aan te toonen dat God de menschen niet liefhad, en dat als ergens eenige smart heerschte, al was het slechts het verdriet van een kind dat in zijn stadstuinje zit te weenen om iets dat het al of niet misdreven heeft, het gelaat der gansche schepping geschonden was.“

Ik had geheel en al ongelijk... Nu komt het mij voor dat de een liefde of de andere de eenig mogelijke verklaring is van de buitengewoon groote som van lijden op de wereld. Ik kan geen andere verklaring beseffen. Ik ben overtuigd dat er geen andere is, en dat, als de wereld werkelijk, zooals ik zeide, opgebouwd is uit smart, zij opgebouwd is door de handen der liefde, omdat op geen andere wijze de ziel des menschen, voor wie de wereld geschapen werd, de volle gestalte van hare volmaaktheid kon bereiken.“

Het barre leven in gevangenschap maakt den mensch opstandig, maar hij erkent, dat hij juist dat heeft af te leeren: „Hij die in den staat der weerspanningheid is, kan de genade niet ontvangen, om de uitdrukking te gebruiken, die de Kerk zoo zeer bemint, — zoo zeer te recht bemint, dankt mij —; want in het leven zoowel als in de kunst stopt de opstandige gezondheid de toegang der ziel en sluit de ademen des hemels buiten“.

Het behoelt niemand onzer te verwonderen, dat Wilde